OLENDRZY

ROBERT MACIĄG
KTOMIESZKA**W**POLSCE**.PL**

Kim byli Olendrzy?

Olendrzy to grupa osadników, którzy od XVI wieku przybywali do Polski głównie z Niderlandów, Fryzji i północnych Niemiec. Nie byli jednorodnym narodem – łączył ich sposób gospodarowania, religia i odmienny styl życia. W większości byli menonitami, wyznawcami protestanckiego odłamu chrześcijaństwa, znanego z surowych zasad, pacyfizmu i pracy na rzecz wspólnoty.

Język, którym się posługiwali, zależał od pochodzenia – część mówiła po niderlandzku, inni po dolnoniemiecku. Z czasem, żyjąc w Polsce, przyswajali język polski, zachowując ednak swoje akcenty i niektóre zwroty.

Dlaczego przyjechali do Polski?

W XVI i XVII wieku Europa Zachodnia była miejscem religijnych prześladowań. Menonici, odmawiający udziału w wojnach i przysięgania na wierność władcom, byli szczególnie narażeni. Polska – kraj znany jako „państwo bez stosów” – przyciągała ich obietnicą wolności wyznania.

Ale ziemie, które im oferowano, były trudne: podmokłe, regularnie zalewane przez rzeki. Dla miejscowych – przekleństwo. Dla Olendrów – szansa, bo w swoim rodzinnym kraju od wieków walczyli z wodą i potrafili ją ujarzmić.

Jak żyli?

Olendrzy słynęli z mistrzowskiej melioracji. Budowali groble, kanały odwadniające, wały przeciwpowodziowe. Dzięki ich pracy tereny zalewowe stawały się żyznymi polami. ch wsie miały charakter rzędówek – domy ustawione wzdłuż drogi lub rzeki, a za nimi rozciągające się długie, wąskie pasy pól.

Domy olenderskie były wyjątkowe – łączyły część mieszkalną i gospodarczą pod jednym dachem. To rozwiązanie chroniło przed zimnem i oszczędzało czas. Wnętrza były skromne, ale czyste. Centralnym punktem domu był piec, wokół którego toczyło się życie.

Kultura i zwyczaje

Olendrzy żyli według prostych, ale wymagających zasad. Nie przysięgali, nie walczyli w wojnach, unikali sporów. Ubierali się skromnie – ciemne ubrania, bez ozdób, bo ich religia kładła nacisk na pokorę.

Święta obchodzili inaczej niż katolicy wokół – bez hucznych procesji, raczej w ciszy i skupieniu. Spotykali się w domach modlitwy, które były proste, bez wież i zdobień. Ich życie obracało się wokół pracy, rodziny i wspólnoty.

robb MACIĄG ETNO WARSZTATY

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

ZREALIZOWANO W RAMACH STYPENDIUM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

OLENDRZY

ROBERT MACIĄG
KTOMIESZKA**W**POLSCE**.PL**

Kuchnia Olendrów

Ich kuchnia była odbiciem stylu życia – prosta, sycąca i dostosowana do zasobów. Podstawą były zboża, mleko, sery, warzywa korzeniowe i ryby. Umieli wytwarzać znakomite masło i sery twarogowe.
Do dziś w regionach, gdzie mieszkali, można spotkać przepisy na chleb na zakwasie, polewki mleczne, a także ryby wędzone w specjalnych dymnych suszarniach.

Gdzie mieszkali?

Najwięcej osad olenderskich powstało na Żuławach Wiślanych, w dolinach Wisły i Warty, w okolicach Torunia, Elbląga, Gdańska i Płocka. Z czasem ich osady pojawiały się też w centralnej Polsce a także na Wołyniu.
Dziś potomków Olendrów trudno odróżnić – większość wtopiła się w polskie społeczeństwo choć niektórych można rozpoznać po nazwiskach (np. Jans, Jansen). Ale ślady ich obecności widać w krajobrazie: układ wsi, stare domy podcieniowe, kanały i groble.

Olendrzy w historii Polski

Choć nigdy nie walczyli w bitwach, ich znaczenie dla Polski było ogromne. Zamieniali nieużytki w pola uprawne, co wzmacniało gospodarkę kraju. Byli cenieni przez królów i magnatów, którzy nadawali im przywileje – m.in. wolność wyznania, zwolnienie z pańszczyzny, prawo do samorządu.
Ich model osadnictwa był tak udany, że później nazywano „olędrami" również polskich chłopów, którzy osiedlali się według tych samych zasad.

Zabytki, które warto zobaczyć

Domy podcieniowe na Żuławach – charakterystyczne, z szerokimi okapami.
Domy modlitwy menonickie – w Żuławkach, Stogach Malborskich czy Nowym Dworze Gdańskim.
Cmentarze menonickie – z prostymi stelami, często ukryte wśród drzew.
Kanały i groble – wciąż działające, jak w czasach Olendrów.

POLSKA RÓŻNYCH KULTUR

robb MACIĄG ETNO WARSZTATY
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
ZREALIZOWANO W RAMACH STYPENDIUM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

OLENDRZY

Dziedzictwo w polskiej kulturze

Olendrzy wprowadzili do Polski nowoczesne jak na swoje czasy metody gospodarowania. Ich system melioracji był tak skuteczny, że w niektórych miejscach działa do dziś. Układ wsi rzędowej i domy łączące funkcję mieszkalną i gospodarczą przejęli później inni osadnicy.
W kuchni regionalnej Pomorza i Żuław pozostały przepisy na sery, masło i wypieki. W języku polskim na stałe zadomowiło się słowo „olęder” – oznaczające zarówno tych konkretnych przybyszy, jak i sposób osadnictwa.

Jak poznać ich kulturę dziś?

Odwiedzić Muzeum Żuławskie w Nowym Dworze Gdańskim.
Przejść się groblami i kanałami w okolicach Tczewa czy Elbląga.
Zwiedzić domy podcieniowe i dawne cmentarze menonickie.

POLSKA RÓŻNYCH KULTUR

ktomieszkawpolsce.pl/olendrzy

robb MACIĄG ETNO WARSZTATY
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
ZREALIZOWANO W RAMACH STYPENDIUM MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO